

Watertorenprijs 2017

Herbestemming watertoren te 's-Hertogenbosch

De watertorenprijs voor de beste herbestemde watertoren van het afgelopen jaar is door de Nederlandse Watertoren Stichting (NWS) toegekend aan BOEi voor de voorbeeldige verbouwing van de watertoren van 's-Hertogenbosch naar ontwerp van ZECC architecten. Na jaren van leegstand en marginaal gebruik is de gehele toren in gebruik genomen. Er is een mix aan functies in gehuisvest. Een eetcafé op de begane grond en eerste verdieping verbindt de toren via een nieuw ingericht voorplein met de stad. In de bovengelegen verdiepingen zijn vooral kantoren gehuisvest. De ruimten in de toren krijgen door de combinatie van oud en nieuw een eigenzinnig karakter. Prachtig vormgegeven nieuwe raamopeningen brengen niet alleen voldoende licht in de kantooruimten, door de bijzondere vormgeving geven ze blijk van de nieuwe bestemming. Door de herbestemming levert de karakteristieke toren een waardevolle bijdrage aan de stad.

Achtergrond

De toren werd in 1885 gebouwd. Het ontwerp was van de hand van J. Kalff die directeur was van gemeentewerken en P. Fontaine die verantwoordelijk was voor het ontwerp van de constructie. De toren heeft de status van rijksmonument en staat op een prominente locatie aan de Hinthamerstraat aan de oostelijke rand van de binnenstad. Met de hoogte van 33 meter is het een markante verschijning in het silhouet van de stad. De vierkante toren is uniek in zijn soort, er is geen andere vergelijkbare watertoren gebouwd. Dat geldt voor de eclectische architectuur van het uiterlijk, maar zeker ook voor de beide rechthoekige reservoirs die de toren herbergt. Deze kunnen elk 180 m³ water bevatten en zijn van geklonken staal. Ze zijn voorzien van stalen trekstangen in het reservoir die nodig zijn om uitbuiging van de rechte reservoirwanden tegen te gaan. Bij de gebruikelijke ronde reservoirs is een dergelijke inwendige versteviging niet nodig.

In 1975 verloor de watertoren zijn functie. In 1986 werd de toren gerenoveerd en sinds 1988 door Stichting de Watertoren gebruikt voor de dagopvang van randgroepjongeren. In 2011 kocht de landelijke organisatie voor herbestemming BOEi de watertoren en ontwikkelde de plannen voor een duurzame herbestemming. ZECC architecten ontwierp een herbestemmingsplan dat de toren geschikt maakte voor verhuur. Er werden extra ramen, vloeren en een lift aangebracht en de toren werd geïsoleerd en voorzien van de nodige installaties. Daarnaast werden de pinakels op de vier hoekpunten van de toren die in de jaren vijftig van de vorige eeuw werden verwijderd, in 2014 gereconstrueerd.

Motivatie

De gerealiseerde herbestemming van de watertoren van 's-Hertogenbosch scoort hoog op alle criteria (zie hieronder) die de NWS hanteert bij de beoordeling. De ruimten in de toren bieden een inspirerende omgeving voor de verschillende gehuisveste functies. Mede door de aanwezigheid van de functionele elementen van de toren zoals de reservoirs, pijpen en afsluiters en de karakteristieke bestaande en nieuwe raamopeningen heeft elke ruimte een geheel eigen karakter. Bijzonder is de vergaderkamer in één van de reservoirs waar de constructie van het reservoir te ervaren is. Het ontwerp voor de herbestemming gaat niet alleen met veel respect om met het bestaande gebouw, ze doet dat ook met de nieuwe functies. Daarmee wordt een belangrijke meerwaarde gerealiseerd. Terwijl de toren zijn oorspronkelijke karakter heeft behouden zorgen de nieuw aangebrachte ramen voor een

intrigerende nieuwe laag die uitdrukking geeft aan de nieuwe functies en die daarnaast uiterst praktisch zorgen voor voldoende daglicht. De functie van eetcafé maakt dat de toren voor toegankelijk is geworden en niet alleen qua beeld maar ook functioneel onderdeel is geworden van de stad. Het nieuw ingerichte voorplein speelt daarin ook een belangrijke rol. Helemaal bovenin de toren lijkt een kans gemist. Het oorspronkelijke ontwerp voorzag in een glazen opbouw met een spectaculair uitzicht over de stad. Daarmee hadden de gebruikers kunnen ontsnappen aan de introverte ruimtes van met name de bovenste verdiepingen. De gerealiseerde lichtkap geeft wel licht maar geen ruimte. Maar wellicht is dat in een volgende fase nog op te lossen. Het uitgekende ontwerp van de nieuwe ramen is uitermate sterk. De ramen geven het uiterlijk van de toren een extra dimensie terwijl ze zich tegelijkertijd op evenwichtige wijze verhouden tot de diversiteit aan bestaande elementen in het uiterlijk. Ze voegen zich uitstekend in het karakter van de eclectische architectuur die zich kenmerkt door een combinatie van verschillende elementen uit verschillende stijlen.

Beoordelingscriteria

Het bestuur van de Nederlandse Watertoren Stichting (NWS) hanteert de volgende vier criteria bij het vaststellen van de kwaliteit van de herbestemming: het respecteren van de bestaande kwaliteiten; de meerwaarde van de herbestemming: is er sprake van een toegevoegde kwaliteit die berust op de combinatie van oud en nieuw; de functionaliteit van de herbestemming, ofwel is er sprake van een passende huisvesting voor de nieuwe functie in het herbestemde bouwwerk en tenslotte de duurzaamheid van de herbestemming. Het bestuur besloot unaniem om de watertorenprijs 2017 toe te kennen aan de herbestemde watertoren van 's-Hertogenbosch.

Het bestuur van de Nederlandse Watertoren Stichting kende precies twintig jaar geleden de watertorenprijs 1997 toe aan deze toren. De prijs werd uitgereikt aan Stichting de Watertoren die dagactiviteiten organiseerde voor randgroepjongeren in de toren. De aanpassingen aan de toren waren destijds minimaal, de prijs werd vooral toegekend vanwege de bijzondere functie die goed paste bij de stoere toren en het feit dat de toren hierdoor beschermd werd tegen verder verval.

Nederlandse Watertoren Stichting, 2017